

Fact sheet Milieu en sociale effecten kolenmijnbouw

De Nederlandse overheid kondigde in 2007 aan dat er in Nederland 5 nieuwe kolencentrales gebouwd kunnen worden. Dat kolenenergie slecht is voor het milieu is bij iedereen bekend. Maar dat de steenkolen die in de Nederlandse centrales gestookt worden grotendeels uit ontwikkelingslanden komen (Zuid-Afrika, Colombia en Indonesië) is nog erg onbekend. Vaak heersen er slechte arbeidsomstandigheden in de mijnen en heeft de kolenwinning negatieve gevolgen voor het lokale milieu. Landbouwgronden worden vernield en grond- en drinkwater worden verontreinigd met chemicaliën die bij de mijnbouw vrijkomen. De kosten van steenkolen zijn feitelijk veel hoger dan de prijs die energiebedrijven momenteel voor deze goedkoopste energiebron betalen. Deze kosten worden ten onrechte afgewenteld op de lokale bevolking in de mijngebieden in genoemde landen. Both ENDS vindt dat de Nederlandse overheid en het Nederlandse bedrijfsleven deze kosten moeten meewegen in hun beleid en investeringen met betrekking tot de import van steenkolen en de rol daarvan in de Nederlandse energiemix.

Lokale effecten kolenmijnbouw

Both ENDS heeft met het organiseren van een expert meeting en een openbaar Politiek Café op 25 maart 2010 dit onderwerp op de agenda in Nederland geplaatst. De Netwerkuitzending "Stroom stinkt", waaraan Both ENDS partners ILSA in Colombia en Green Revolutionary Council in Zuid-Afrika hebben meegewerkt en die op 29 juni en 1 juli wordt uitgezonden, draagt verder bij aan aandacht voor het thema. Onderzoek van onze partners heeft de volgende milieu- en sociale problemen blootgelegd:

- Waterkwaliteit

Een van de ernstigste effecten die in de studies naar voren kwam, is het effect op de kwaliteit van het water. De uitputting van mondiale zoetwaterbronnen alsmede het belang van water voor ecosystemen en in het voorzien in levensbehoeften, maken dit een zeer urgente kwestie. Twee specifieke voorbeelden zijn:

- Acid mine drainage (AMD - het wegstromen van met chemicaliën vervuild water): In Zuid-Afrika, waar een groot deel van de kolenmijnbouw ondergronds wordt gedaan, vormt AMD een enorme bedreiging, met name in de omgeving van verlaten mijnen die niet adequaat zijn achtergelaten.
- Watervervuiling: in de Cerrejón mijn in Colombia bijvoorbeeld, worden rivieren, die ooit een bron voor drinkwater en irrigatie waren, nu gebruikt voor het schoonmaken van kolen.

- Luchtvervuiling

De Zuid-Afrikaanse studie geeft aan dat de spontane ontbranding van kolenstapels (zowel in werkende als in verlaten mijnen) giftige stoffen, waaronder koolstofmonoxide, methaan, benzeen en xyleen, doet vrijkomen, met gerelateerde gezondheidseffecten voor mijnwerkers en omliggende gemeenschappen tot gevolg.

- Landgebruik

Het grootste probleem bij het in gebruik nemen van land voor mijnbouw is het verlies aan biodiversiteit en productief land.

- Gedwongen verhuizing

Bij het opstarten van mijnbouwactiviteiten worden lokale gemeenschappen vaak vrijwillig of gedwongen verplaatst, in vele gevallen met weinig tot geen compensatie. Voor inheemse volkeren zoals de Wayúu in Colombia, heeft dit grote culturele gevolgen, waaronder het verlies van toegang tot jacht- of weidegronden en heilige plaatsen. In regio's of landen waar mensenrechten niet voldoende zijn verzekerd, kan dit leiden tot rechtenschendingen, bijvoorbeeld van het recht van gemeenschappen om te protesteren.

In Colombia zijn er vele gevallen bekend van gemeenschapsleden die zijn opgepakt vanwege hun verzet tegen mijnbouwbedrijven die inheems land innemen.

- **Werkomstandigheden**

Werkomstandigheden in mijnen zijn omgeven door vele problemen, zoals gevaren voor de gezondheid. Silicose, hernia, longziekten, gehoorverlies, allergieën en kanker zijn veelvoorkomende beroepsziekten voor kolenmijnwerkers.

Aanbevelingen

Uit het onderzoek en tijdens de bijeenkomsten, kwamen aanbevelingen naar voren voor zowel bedrijven als de overheid.

Bedrijven:

1. Het concretiseren van de **ketenverantwoordelijkheid** door:

- minimumcriteria en procedures in te stellen voor de selectie en de monitoring van kolenleveranciers op het gebied van milieu- en sociale effecten van kolenmijnbouw.
- te investeren in feitenonderzoek, dialoog met lokale gemeenschappen en het formuleren en implementeren van processen voor het oplossen, compenseren en vermijden van sociale en milieuschade.
- een breed forum aan belanghebbenden, inclusief maatschappelijke organisaties, gemeenschapsorganisaties en mijnwerkersvakbonden te betrekken bij de identificatie van de problemen en het monitoren van de effecten van mijnbouwbedrijven.
- de transparantie vergroten door te rapporteren over sociale en milieu-effecten van kolenmijnbouw en de inspanningen om deze te minimaliseren en bij te dragen aan duurzame mijnbouw.

2. Het implementeren van een **energie-transitie** door:

- te kiezen voor scenario's en directe investeringen die leiden tot een substantiële reductie van kolen en andere fossiele brandstoffen als bron voor het opwekken van elektriciteit.

Nederlandse overheid:

1. Het **wettelijk verplichten van openheid in productieketens** en het verplichten van Nederlandse energiebedrijven tot het concreet maken van hun **ketenverantwoordelijkheid** in specifiek beleid. Het kader hiervoor kan gebaseerd worden op bestaande richtlijnen zoals in VN-verband voorbereid door Prof. John Ruggie. Dit zou een wettelijke verplichting inhouden voor kolenimporterende bedrijven om regelmatig strikte milieu-effect-rapportages uit te voeren en te publiceren.

2. Verzekeren dat de **broeikasgevoelens** van kolenmijnbouw worden meegeteld in de totale emissies van broeikasgassen van energiebedrijven.

3. Het stimuleren van een **energie-transitie** door duidelijk en langdurig beleid op te zetten voor het stimuleren van hernieuwbare energie, via tariefstelling, regulering, het licentie-beleid, subsidie- en belastingbeleid en investeringen in R&D.

Volgende stappen

Both ENDS vindt het positief dat EnergieNed een dialoog wil aangaan met het maatschappelijk middenveld en andere stakeholders over de invulling van de ketenverantwoordelijkheid van Nederlandse energiebedrijven. Van belang is daarbij dat er ruimte is voor zuidelijke organisaties om lokale zorgen en oplossingen met betrekking tot de milieu- en sociale effecten van kolenmijnbouw naar voren te brengen. Daarnaast moet deze discussie ook gezien worden in de context van een bredere discussie over de energiemix in Nederland en de rol van kolen daarin. Einddoel moet zijn te komen tot internationaal bindende afspraken die leiden tot betere internationale sociale en milieu standaarden in de kolenketens. Both ENDS blijft daarover ook graag in gesprek met parlementariërs en andere beleidmakers.